

Gabrielė Giunterytė-Puzinienė

Vilniuje
ir Lietuvos
dvaruose

1815–1843
metų dienoraštis

TYTO ALBA

Gabrielė Giunterytė-Puzinienė

Vilniuje
ir Lietuvos
dvaruose

1815–1843
metų dienoraštis

Iš lenkų kalbos vertė
Irena Aleksaitė

VILNIUS 2018

Gabrjela z Güntherów Puzynina
W Wilnie i w dworach Litewskich.
Pamiętnik z lat 1815–1843
Wilno, Nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego, 1928.
Wydali Adam Czartkowski i Henryk Mościcki

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Leidykla dėkoja Lietuvos dailės muziejui ir
Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekai

Komentarus redagavo ir rodyklę sudarė Reda Griškaitė

© Irena Aleksaitė, vertimas į lietuvių kalbą, 2005, 2018

© „Tyto alba“, 2018

ISBN 978-609-466-292-8

Ižanga 27

Lietuva 1815 metais. – 1812 metų prisiminimai. – Autorės tėvas suserga Minske. – 1815 metais Giunterių šeima lankosi Varšuvoje. – Varšuvos pramogos. – Ona Sapiegaitė ir Joana Grudzinskytė. – Zamoiskių balius. – Didysis kunigaikštis Konstantinas. – Autorės motina ir jos prisiminimai. – Elena Radvilienė-Pšezdzeckytė. – Marijona Tyzenhauzienė-Pšezdzeckytė. – Dominykas ir Mykolas Pšezdzeckiai.

1816–1820 metai 35

Autorė gimsta Vilniuje. – Vilnius 1815 metais. – Kunigaikščių Radvilų šeima. – Autorės tėvai 1818 metais nusiperka Dabraulėnus. – Pirmieji autorės prisiminimai 1819 metais. – Pas Ignacijų Tyzenhauzą Rokiškyje. – Ignacijus Tyzenhauzas ir jo vaikai: Rudolfas, Konstantinas ir Sofija. – Grafas Oktavijus Šuazel-Gufjė. – Morikonienė-Radvilaitė ir Dorotėja Lopacinskienė-Morikonytė. – Dabraulėnų kaimynai: šambelionienė Abramavičienė Varnionyse, Juozapienė Mostovskienė Cirkliškyje, senatorienė Oginskienė Zalesėje. – Karolis Pšezdzeckis iš Smurgainių. – Sulistrovskijų šeima iš Vyšniavo. – Ponia raštininkienė Sulistrovskienė iš Čiurlio-

- 6 nių. – Chominskių šeima iš Olševo. – Svencickių šeima iš Nestoniškių. – Zuzana Mirskytė – pulkininkienė Dederkienė, paskutinė kunigaikščio Karolio Radvilos „Pone Mielasis“ meilė. – Dabraulėnų dvaras. – Dabraulėnų sodas. – Gyvenimas flygelyje. – Šeimyninis gyvenimas Dabraulėnuose.

1820 metai 50

Žiema Vilniuje. – Vainilavičiai ir jų namai. – Kublickių šeima. – Daktaras Frankas ir jo žmona. – Vilniuje apsilanko Catalani. – Vilniaus teatras. – Vasarą lankomės Dabraulėnuose. – Autorės motinos ir tėvo užsiėmimai. – Minsko vyskupas Dederka. – Autorės liga. – Daktaras Libošicas.

1821 metai 59

Žiema Vilniuje. – Gyvenimas Miulerio name. – Antanina Sulistrovskytė. – Gvardijos ir didžiojo kunigaikščio Mikalojaus atvykimas į Vilnių. – Gvardijos karininkai ir studentai. – Imperatorius Aleksandras I atvyksta į Vilnių. – Kariniai daliniai Dabraulėnuose vasarą. – Mirskiai ir Šumskiai. – Autorės dėdės veda: Konstantinas – Valeriją Vankavičiūtę, Rudolfas – Genovaitę Puslovskytę. – Rudolfas Tyzenhauzas su šeima persikrausto į Žaludko dvarą. – Vaitiekus Puslovskis.

1822 metai 70

Žiema Vilniuje. – Sofija Feliksienė Pacaitė-Potockienė. – Vilniaus visuomeninis gyvenimas. – Judėjimas Vilniaus gatvėse. – Ponia Rudolfienės Tyzenhauzienės vardinės. – Laidotuvės Vilniu-

je. – Konstancijos Čiudovskienės-Radvilaitės mirtis. – Marija Mirskytė. – Rustemo tapytas Mirskytės ir Šumskytės portretas. – Marija Mirskytė išteka už Stanislovo Šumskio ir miršta gimdydama dukterį Mariją. – Ignacijaus Tyzenhauzo mirtis.

7

1823 metai 79

Žiema Vilniuje. – Gatvės gyvenimas. – Pasivažinėjimai į Antakalnį. – Vilniaus bulvarai. – Šv. Kazimiero procesijos. – Kunigaikštės Četvertinskytės, Julija Grocholskytė, Kamilė Tiškevičiūtė, Vanda Vankavičiūtė, Celina Sulistrovskytė, panelės Bekiu, Bialozoraitės, Pangovskytės. – Ponia gubernatorienė Horn ir jos salonas. – Gubernatorius Hornas. – Kunigaikščio Četvertinskio šeima. – Kunigaikštienė Kalasantienė Četvertinskienė, Apolinarą Platerienė-Žabaitė. – Generolo Vavžeckio šeima. – Šambelionienė Sulistrovskienė. – Ona Liubanskienė-Radvilaitė. – Ponia Korsakienė ir šventųjų paveikslai. – Bajorų maršalas Mykolas Römeris ir jo namai. – Eduardo Römerio pokštai. – Juozapas ir Dorotėja Lopacinskiai. – Balius generolienės Morikonienės garbei. – Vasara Dabraulėnuose. – Rudolfo Tyzenhauzo viešnagė. – Rūmų kartinio akmens pašventinimas. – Konstancijos Sulistrovskytės santuoka su Aleksandru Skirmuntu. – Varnionys: Mikalojus Abramavičius. – Emilijos Abramavičienės ir Domicėlės Mostovskienės vardinės. – Minėtų ponių draugystė. – Meškininkai. – Vienuoliai.

1824 metai 97

Žiema Vilniuje. – Samsono namas. – Pas generolą Benigseną visi prisimena mėgėjų teatrus. – Grafiene Šuazel-Gufjė-Potocky-

8 tė. – Giunterių namas. – Grafas Konstantinas Plateris. – Broliai Stanislovas ir Karolis Čapskiai. – Augustas Bžostovskis. – Anekdotai iš prancūzų buvojimo Lietuvoje laikų. – Senatoriaus Ilinskio viešnage Vilniuje. – Jo šventeiviškumas ir puikybė. – Susirinkimas pas kunigaikštienę Demetrijienę Četvertinskienę. – Aristokratų dalyvavimas Pelenų dienos bažnytinėje procesijoje. – Antano Radvilos viešnage Vilniuje. – Profesorius Juozapas Goluchovskis. – Vilniaus ponių susidomėjimas jo paskaitomis. – Smagūs *qui pro quo* su generalgubernatoriumi Korsakovu. – Anekdotas apie vardines, kurias surengė Goluchovskis savo Garbačo dvare. – Prisiminimai ir anekdotai apie Chackevičių. – Kunigaikštytės Zubovos laidotuvės. – Kunigaikštienė Zubova-Valentinavičiūtė. – Ponia Valentinavičienė ir jos pokalbis su Novosilcevu. – Mėgėjų teatrui Vilniuje ir gyvieji paveikslai. – Karolis Pšezdzeckis veda Korneliją Gorskytę. – Jie persikelia į Smurgainis.

1825 *metai* 117

Žiemą apsigyvename Vilniuje, Platerių name. – Grafas Ferdinandas Plateris. – Ponas Pinabelis, prancūzų kalbos mokytojas. – Generolo Nesiolovskio šeima. – Benedikto Tiškevičiaus vedybos su Vanda Vankavičiūte. – Pažintis su Ignacijumi Chodzka. – Kelionė į Varšuvą. – Viešnage Žaludke pas ponus Tyzenhauzus ir Nakriškiuose pas ponią Stravinskienę. – Pažintis su Eduardu Odinecu. – Motinos pasakojimas apie valstybės išdininką Tyzenhauzą. – Teresopolis. Karalystės siena. – Bresto kelias. – Anekdotas apie vaivadienės Elenos Radvilienės sūnus. – Ponia Marijona Tyzenhauzienė ir jos gyvenimas Gerlacho name. – Lankomės Varšuvoje. – Liubeckių

ir Scipijonų šeimos. – Ponios Scipijonienės kelionės. – Generolas Gelgaudas ir vizitas pas jį į stovyklą. – Adomo Giunterio pažintis su Stanislavu Vodzickiu. – Sofijos Platerytės mirtis. – Išvykstame į Pulavus. – Pulavai. – Kunigaikštienė Izabelė Čartoriskienė. – Gyvenimas Pulavuose. – Nemcevičiaus užrašai ant maldaknygių. – Anekdota apie kunigaikštienę Izabelę. – Sibilė ir gotikinis namas. – Gyvasis paveikslas po kryžium. – Grįžtame į Vilnių. – Imperatoriaus Aleksandro I ir jo žmonos mirtis.

1826 metai 134

1826 metų jubiliejus. – Kryžiaus ženklas danguje 1825 metų gegužę. – Trijų imperatorių maldaknygė. – Jubiliejus kaime. – Palaimingi jubiliejaus padariniai. – Misionierių bažnyčia Vilniuje ir joje laikomos pamaldos. – Ponios Mostovskienės iš Cirklišio mirtis. – Jurevičius išprotėja ir nusiskandina. – Močiutės Giunterienės mirtis.

1827 metai 139

Žiema Vilniuje. – Kozlovskiai, muzikantų pora. – Marijos Šimanovskienės viešnagė Vilniuje. – Jos charakteristika. – Pasiruošimas koncertui. – Šimanovskienės albumai. – Ponia gubernatorienė, jos baltas apsiaustas ir kėdės koncertui. – Artistės elgesys prieš koncertą. – Šimanovskienė išvažiuoja. – Barbariškas Šv. Jono bažnyčios restauravimas. – Karšta vasara ir anksti subrendę javai. – Rudolfienės Tyzenhauzienės mirtis. – Rudolfo Tyzenhauzo mirtis po keletrių metų.

1828 metai 148

Žiema Vilniuje. – Gavėnios vakarai. – Jonas Reneris. – Liudvikas Čarnockis. – Šokių vakarai pas ponią Lopacinskienę ir generolienę Nesiolovskienę. – Apolinarą Platerienę. – Pramogos pas Mykolą Tiškevičių. – Joana Tiškevičiūtė. – Sofija Chlopickytė. – Ponia Bobiatinskienė ir jos sesuo Karolina Valentinavičiūtė. – Sofija Tyzenhauzaitė-Šuazel ir jos puošnios suknius. – Sūnaus Aleksandro auklėjimas. – Jo gyvumas. – Juozapas Gorskis. – Titas Puslovskis. – Valdemaras Korsakovas. – Liudvikos Sniadeckytės meilė jam. – Antanas Goreckis. – Generolienė Teofilija Černišova-Moravskytė. – Jos gyvenimas ir mirtis. – Vasarą pašventiname Dabraulėnų koplyčią. – Kazimieras Bachmatavičius. – Jono Rustemo viešnagė Dabraulėnuose. – Kunigaikštė Ida Oginskytė. – Aleksandras Sulistrovskis iš Šemetavo ir jo išlaidavimas dėl cirko artistės Adelaidės Turnjė.

1829 metai 162

Mikalojaus Abramavičiaus namas Vilniuje. – Celina ir Antanina Sulistrovskytės. – Juozapas Sniadeckis. – Andriejienė Sniadeckienė. – Kunigaikštis Pranciškus Sapiega. – Jo draugystė su Samueliu Medekša. – Kunigaikštis Konstantinas Liubomirskis. – Baikovo mirtis. – Ponios Goreckienės mirtis. – Emilija Chominskytė iš Olševo. – Panelės Bučinskytės iš Bulkovo ir Lentupio.

1830 metai 170

Žiema Vilniuje. – Ponia Varenka Šuazel-Golicyna, Eduardo Šuazel našlė. – Nelabai linksmas karnavalas. – Ponia Sniadeckie-

nė-Sulistrovskytė. – Kostiumų balius pas ponus Abramavičius. – Panelės Barbora Švikovskytė, Kajetona Abramavičiūtė, Anastasija Jakovleva, Aleksandra Bekiu, Teresė Bychovecaitė, ponios Engelhard ir Zablockytė, panelės Nathalie de Nève, Salomėja S* ir Ida Oginskytė. – Lampi jaunesniojo viešnagė Vilniuje ir jo portretų piešimo maniera. – Ida ir Matilda Giunterytės. – Iš kalėjimo į Vilnių grįžta Jonas Chodzka, J. Strumila, Karolis Vagneris, Konstantinas Novomeiskis ir Mykolas Römeris. – Profesoriaus Miunicho, baisaus šykštuolio, mirtis. – Kito šykštuolio, seniūno Umiastovskio, liga ir mirtis. – Didžiosios savaitės karstai Vilniuje. – Ponių apdarai. – Šventės pas Apolinarą Platerienę, kunigaikščius Giedraičius ir ponus Chrapovickius. – Ponia Rogovskienė-Sorokinaitė. – Jos santuoka ir gyvenimas su vyru. – Jos bičiulės Salamonavičienė-Šostovickytė, Kolkovskienė-Podbereskytė ir Morštinienė-Zaleskytė. – Ponia Rogovskienė lieka našle ir išteka už Juozapo Sulistrovskio. – Vilniaus teatras. – Artistės ir artistai. – Nušvilpta pjesė „Mūsų žingsniai“. – Teatro vaidinimai vėl rodomi. – Čiarini trupės gastrolės Vilniuje. – Vilniaus originalybės: dramblys, Paryžiaus panorama. – Vilniaus mugė. – Profesorių Očapovskio ir Podčašinskio vedybos. – Kunigaikštytė Amelija Oginskytė išteka už Karolio Zaluskio, kunigaikštytė Ema Oginskytė – už Ipolito Bžostovskio ir kunigaikštytė Ida – už Adolfo Kublickio. – Panielių Bekiu vedybos. – Laimingas Aleksandros Bekiu gyvenimas su daktaru Juozapu Mianovskiu ir jos mirtis. – Vilniaus krautuvės: Vagnerienės, Bido, Fiorentinio, Vagnerio, Vilkaneco, Novikovo, Kliačkienės. – Cukrainės: Kunco, Kielo, Davacio; vaistinės: Volfgango, Velko, Jendės ir Žalioji. – Lekajė ir Veiso krautuvės. – Batsiuvys Langevičius. – Apolinarą Platerienė įstiklina Aušros Vartų galeriją. – Kraustomės į Dabraulėnų

12 rūmus. – Generolo Paco vizitas. – Viešnage kaime žiemą. – Sodas ir Dabraulėnų augalininkystė. – Motinos ir tėvo apartamentai. – Juozapo Sniadeckio šeima apsigyvena Šemetave. – Kanauninko Marmerto Herburto ir pulkininko Pšezdzeckio viešnage Dabraulėnuose. – Kunigo Jasinskio vizitas ir jo pamokslai. – Giunterių viešnage Pastovyse. – Pastovių rūmai ir Konstantino Tyzenhauzo šeimos gyvenimo būdas. – Konstantinas Tyzenhauzas kaip vyras, tėvas ir šeiminkas. – Jo ornitologijos kabinetas. – Išvykstame iš Pastovių ir grįžtame į Dabraulėnus.

1831 metai 200

Patriotiškos nuotaikos. – Pavasario viltys. – Moneta su ereliu ir vyčiu. – Susirinkimai ir pasirengimai. – Karolio Pšezdzeckio dalyvavimas sukilime. – Į Dabraulėnus atvyksta Kornelija Pšezdzeckienė. – Jos nerimas ir nuojautos. – Pjautynės Smurgainyse ir Ašmenoje. – Pirkėlė Hana. – Karolis Pšezdzeckis pabėga. – Kornelija Pšezdzeckienė išvažiuoja į Ihumeną. – Rusų daliniai jos ieško Dabraulėnuose. – Lenkų daliniai artėja prie Vilniaus. – Chrapovickio vyriausybė ir cholera Vilniuje. – Dabraulėnuose geros sąlygos taisyti sveikatą. – Į Dabraulėnus atvyksta Orenburgo milicijos dalinys. – Jo vadas – pulkininkas Boncentalis. – Majoras Korfas. – Generolas Dembinskis Nestoniškėse. – Jo atsakymas ponui Neviadomskiui, norinčiam atiduoti savo sūnus į jo dalinį. – Majoras Ježevskis, jo liga ir pulkininkienės Dederkienės globa. – Jis pasveiksta ir išvažiuoja į Vilnių, paskui – į Viatką. – Antaninos Sniadeckienės ir Malevičienės labdaringumas. – Konstantinas Tyzenhauzas įkalinamas Dinaburge (Daugpilyje). – Rokiškio valdytojas Horodeckis pabėga į užsienį. – Mažoji Eldzė Tyzenhauzaitė ir jos taktiškas elgesys Vilniuje. –

Sukilimo nuslopimas ir jo padariniai. – Karolio Pšezdzeckio turtų konfiskavimas. – Jo liga ir mirtis Poznanėje. – Kornelijos Pšezdzekienės naštystė. – Į Sibirą ištremiamas pulkininkas Radziševskis ir Porfirijus Važinskis. – Liūdno žinios iš Pulavų. – Chrapovickis pasitraukia. – Dolgorukovo ir Obreskovo valdžia Vilniuje. – Jų rengiamos pramogos. – Satyriniai eilėraštkai apie lenkes, pramogaujančias su rusų karininkais. – Emigrantai iš Lietuvos. – Konfiskuojamas Dziarečynas. – Kunigaikščio Gabrieliaus Oginskio ir jo šeimos likimas. – Uždaromas Vilniaus universitetas ir išvežami jo rinkiniai. – Stroganovas valdo Minską. – Anekdota apie jo gerą širdį. – Į Dabraulėnus atvyksta Adomas Chreptavičius. – Šio garsaus piliečio asmenybė. – Linksmas šeimyninis vakaras Dabraulėnuose.

1832–1833 *metai* 225

Žiema kaime. – Antaninos Sniadeckienės vizitai. – Generolienė Nesiolovskienė atvyksta Velykoms. – Saldžiai rūgštus tos ponios būdas. – Pavasarį atvažiuoja pulkininkas Chžanovskis ir Stanislovas Chominskis, gvardijos kapitonas. – Vasarą Dabraulėnuose vieši Ignacijus Chodzka. – Tuometinė lektūra. – Vyskupas Klungevičius atvyksta vizituoti parapijos. – Giunteriai išvyksta į Varšuvą. – Varšuva po sukilimo. – Šeimyninis gyvenimas Marijonos Tyzenhauzienės namuose. – Prisiminimai apie Eleną Pšezdzeckytę-Radvilienę. – Anekdota apie anglus. – Laiškai iš Poznanės apie vestuves Antano Radvilos namuose. – Ponios Gutakovskienė ir Sobolevskienė. – Jono Platerio šeima. – Karolio Liubeckio šeima. – Vladimiras Liubeckis, garsus keistuolis ir originalas. – Kickių ir Bispingų šeimos. – Varšuvos teatras ir opera. – Mineraliniai vandenys Düc-

14 kerto sode. – Tapytojas Suchodolskis ir jo šeima. – Generolienė Lubenskienė-Osolinskytė ir jos duktė Adelė. – Pranciškaus Potockio šeima. – Liucija Vavžecytė. – Vakarai Mokronovskių rūmų balkone. – Iškylos po Varšuvą ir jos apylinkes. – Vizitas Mokotove pas ponią Oną Vonsavičienę-Tiškevičiūtę. – Vietininkienė Zajončekienė ir jos amžina jaunystė. – Pietūs pas ponią Vonsavičienę ir jos saldžiai rūgštus bendravimo būdas. – Pasivaikščiojimai po Saksų sodą. – Susitikimas su lietuviais. – Sofija Šuazel-Gufjė ir jos pasivaikščiojimas po Saksų sodą. – Majoras Ježevskis grįžta iš tremties. – Jo tėvo dėkingumas. – Marijonos Tyzenhauzienės vardinės. – Atsisveikiname su ja ir grįžtame į Dabraulėnus. – Ignacijaus Chodzkos eilėraštis.

1834 metai 247

Pirmieji rinkimai Vilniuje rusų kalba. – Giunteriai leidžia laiką Dabraulėnuose. – Bachmatavičius pasakoja apie vasaros iškylos po Neries apylinkes. – Kozelių šeima iš Servečiaus. – Bachmatavičius prisiriša prie Dabraulėnų ir jo gyventojų. – Viešnage Vilniuje per Velykas. – Mirskiai ir Šumskiai grįžta į Vilnių. – Šventės pas ponią Feliciją Platerienę-Morikonytę. – Nauji papročiai, kuriuos įvedė gubernatorius Obreskovas. – Leonas Sapiega ir jo tėvai. – Atidaromas Bajorų institutas. – Ambasadorienės Tatiščevos-Konopkaitės palydos viešnage Vilniuje. – Šios gražuolės praeitis ir mirtis. – Matilda Giunterytė susižieduoja su Morisu Bučinskiu iš Bulkovo. – Maloni vasara Dabraulėnuose. – Apsilankome Cirkliškyje. – Eduardas ir Klementina Vankavičiūtė Mostovskiai. – Matildos Giunterytės vestuvės. – Jos vyro portretas.

Žiemai išvažiuojame į Vilnių. – Nelaimingas atsitikimas kelyje. – Aleksandros Giunterienės liga, kurią sukėlė tasai atsitikimas. – Ja rūpinasi daktaras Mianovskis. – Vilniaus karnavalo atgarsiai, pasiekiantys ligonės lovą. – Bauer de Sen Kleras, vedęs Pelagiją Kosakovskytę. – Įspūdis, kurį padarė jo tautinis škotų kostiumas. – Ponios Pelagijos artimieji. – Balius pas generolienę Nesiolovskienę. – Tuometinis jaunimas. – Koncertas vargšams. – Gavėnios susirinkimai pas ponią Abramavičienę. – Marytė Jundzilaitė ir Elena Soltanaitė, Stanislovo Soltano ir Toplickytės Elenos, *primo voto*¹ Korsakienės, duktė. – Juozapo Lopacinskio mirtis ir laidotuvės. – Gedulingos mišios už jį ir kunigo Trinkovskio prakalba. – Fantų loterija vargšams paremti. – Įspūdis, kurį sukėlė faktas, jog Gabrielė Giunterytė šoko valsą su pirkliu Levenšteinu. – Iškyla Verkiuose. – Kassavaitiniai vakarėliai pas Giunterius. – Kalikstas ir Vladislavas Četvertinskiai. – Vladislavas Liubomirskis. – Broliai Čapskiai: Adomas ir Ignacijus. – Emilija ir Justina Chrapovickytės. – Vilniaus pramogos. – Barono Krauco pokštai. – Laffont'o koncertai. – Rustemo mirtis. – Mugė ir žvėrynas. – Iškyla Verkiuose, kurią organizavo generalgubernatorius Dolgorukovas. – Išvykstame į kaimą. – Adomo Giunterio, Jono Kotvičo ir Adolfo Svencickio kompromisas dėl pievos. – Maršalo Römerio nuosprendis. – Ponios Abramavičienės vardinės Varnionyse. – Karnavalas. – Linksmi einame miegoti. – Mikalojaus Abramavičiaus savižudybė tų pačių metų rudenį. – Dabraulėnuose apsilanko Karolis Podčašinskis. – Adomo Giunterio paslaugumas. – Panelės Eleonoros Bučinskytės vedybos su ponu

¹ (*lot.*) – pirmoje santuokoje, pagal pirmą vyrą. Pastabos čia ir kitur – vertėjos.

- 16 Zalenckiu. – Vizitai po apylinkę. – Autorės eilėraštis pagal „Kregždūčių“ gaidą. – Bučinskiai išvažiuoja pas savo gimines į Gardiną ir Minską. – Jų priėmimai. – Stalininko ir stalininkienės Čarnockių namai. – Karolis Čarnockis. – Minskas. – Pagyvėjęs visuomenės gyvenimas mieste. – Adomas Giunteris prisimena jaunystės laikus Minske. – Jis su draugais keliauja į Peterburgą. – Karolio Čapskio pramogos. – Vizitas į Cirkliškį. – Bajorų maršalas Siesickis. – Adomo Giunterio vardinės ir Kalėdos.

1836 *metai* 286

Žiema kaime. – Vilniaus pasilinksminimų aidai. – Ponas tarėjas Neveravičius iš Stračios. – Jo keistenybės. – Liūdnas Mikalinos Neveravičiūtės likimas. – Autorė rašo „Poemą apie Dabraulėnus“. – Įspūdis, kurį sukėlė „Ponas Tadas“. – Pavasaris Dabraulėnuose. – Išvykstame į Vilnių. – Bajorų maršalas Mostovskis. – Jo pastangos pralinksminti atvykusius iš kaimo. – Vilniaus reginiai: atletas Cvaliardi, Price'ų šeima, šokančioji ant lyno, dainininkė Mees-Masi. – Vilniaus draugijos praskrendantys paukščiai: Skirmuntienė-Sulistrovskytė, Eugenijus Podgorodenskis, Augustas Potockis, Melanija Ožarovskienė-Grabovskytė. – Gubernatoriaus Doppelmajerio šeima. – Vasara Dabraulėnuose. – Tyzenhauzų iš Pastovių vizitas. – Kornelijaus Korbuto ir Liucijono Vainilavičiaus vizitas. – Bachmatavičiaus liga. – Kunigas Rapčinskis ir kunigas Mokšickis. – Naujienos iš Varšuvos. – Marijonos Tyzenhauzienės kataraktos operacija. – Aklos iš prigimties Julijos Volovskytės akių operacija. – Atvyksta pirklys Muchinas su prekėmis. – Juodos kailinės pelerinos. – Rusų karininkai iš aplinkinių dalinių.

Žiema Vilniuje. – Nebėra pagrindinių Vilniaus draugijos ramsčių. – Pramogos. – Barono Krauco pokštai. – Antroji Eduardo Römerio žmona. – Generolienė Geismar. – Liudvika ir Juozapa Nesiolovskytės. – Kiprijonas Civinskis. – Seserys Giunterytės pirmą kartą dalyvauja karnavale. – Susitikimas su Liucijonu Vainilavičiumi. – Ponia Valentinavičienė. – Šmidkofo opera. – Rapcevičių moterų pensionas. – Gubernijos seimeliai. – Gubernijos bajorų maršalo rinkimai. – Marcinkevičius-Žaba įveikia Eduardą Mostovskį. – Pietūs pastarojo garbei. – Autorės tostas Mostovskio garbei. – Ignacijaus Chodzkos atsakymas. – Kunigo Bogdanavičiaus misija. – Įspūdis, kurį padarė jo mokslai. – Kunigaikštis Dolgorukovas grįžta iš Peterburgo; vyrams draudžiama nešioti barzdas. – Grafas Nikolajus Zubovas ir jo žmona Moden. – Ramūs gavėnios vakarai šeimos ratelyje. – Julijonas Kliačka. – Zaluskienė-Oginskytė Amelija. – Grįžtame į Dabraulėnus. – Atvyksta Bachmatavičius. – Jo liga. – Šambelionienės Sulistrovskienės mirtis. – Ponas Sokulskis, muzikos metras. – Pamela, jo žmonos augintinė. – Jos dukterų auklėjimo metodas. – Lysvės, kuriose pasėtos Korsako iš Sibiro atvežtos sėklos. – Gaisras per atlaidus Paringio bažnyčioje. – Kvietimas į imperatoriaus balių Vilniuje. – Išvykstame į tą šventę. – Imperatorius atsisako atvykti į balių. – Smulkmenos apie Mikalojaus I viešnage Vilniuje. – Jo pokalbis su generolu Kosakovskiu. – Generolas Kosakovskis pakviečia Giunterius į Liukonis. – Virginija Tymanaitė priima įžadus. – Giunterių šeima išvyksta į Ukmergę. – Vepriuose pas Sen Klerus. – Kosakovskių Vaitkuškis. – Generolo Kosakovskio Liukonys. – Grįžtame į Dabraulėnus. – Kazimiero Bachmatavičiaus

18 mirtis. – Mirskių ir Šumskių vizitas. – Tragiška Vandos Šuazel mirtis Teplicėje. – Liūdna jos tėvo, generolo Nesiolovskio, padėtis. – Žemės darbai.

1838 *metai* 323

Bučinskių viešnagė Varšuvoje. – Matildos Bučinskienės laišakai apie Varšuvos aukštuomenę. – Pono Rudaminos laišakai apie įvykius Vilnius aukštuomenėje: kunigaikščio Leono Sapiegos vedybas, pakamario Švikovskio mirtį, Simono Konarskio proceso pradžią. – Kunigaikštis Trubeckojus, vadovaujantis tą klausimą tiriančiai komisijai. – Giunteriai atvyksta į Vilnių. – Balius generalgubernatoriaus rūmuose. – Marija Lopacinskytė. – Kunigaikštienė Bariatinska ir jos dukterys: Marija Bariatinska ir kunigaikštienė Leonilda Vitgenšteininė. – Akibrokštas, kurį per vakarienę patyrė ponia D. – Nikolajaus Dolgorukovo fantazijos. – Labdaros koncertas. – „Semi-ramidės“ uvertiūra, atliekama aštuoniais fortepijonais. – Mees-Masi pasirodymai. – Andriaus Sniadeckio mirtis. – Kunigo Trinkovskio prakalba prie Sniadeckio karsto. – Karolio Lipinskio koncertas. – Balius Kairėnuose. – Susitikimas su A. E. Odinecu. – Odinecas skaito autorės „Poemą apie Dabraulėnus“. – Marija Tiškevičiūtė, referento Tiškevičiaus dukterėčia. – Prisiminimai apie tą originalą. – Pietūs pas generolą Kosakovskį. – Jo muziejus. – Jo fantastiškos melagystės. – Balius pas ponus Kučkovskius. – Nuslenka dalis Bekešo kalno. – Arklių triukai. – Vaškinių figūrų galerija. – Vasara Dabraulėnuose. – Atvyksta Konstantinas Pšezdzeckis su sūnum Aleksandru. – Skaitome prancūzišką Aleksandro Pšezdzeckio dramą. – Pšezdzeckiai išvyksta į Pastovis ir grįžta į Dabraulėnus su Tyzen-

hauzais. – Hermancija, Juozapa ir Elfrida Tyzenhauzaitės, Rudolfo dukterys. – Lyginame jas su Marija ir Elena Tyzenhauzaitėmis iš Pastovių. – Hermancijos Tyzenhauzaitės rimtumas. – Simpatiškos Elfridos savybės. – Statome Mickevičiaus „Tėvo sugrižimą“. – *Fête champêtre*¹ Bulkove. – Iš Dabraulėnų išvyksta svečiai. – Pastovyse švenčiame Marijonos Tyzenhauzienės vardines. – Mėgėjų teatras Pastovyse. – Toks pat vaidinimas Dabraulėnuose. – Vizitas Zalesėje pas senatorienę kunigaikštienę Oginskienę. – Karolis Kublickis. – Konstantinas Novomeiskis. – Rudens pramogos. – „Dabraulėnų laikraštis“. – Susirašinėjimas su Pastoviais, Varšuva ir Slucku. – Leonas Radvila iš Radvilynės. – Henrikas Žukovskis, tapytojas. – Daktaras Mianovskis atvyksta į Dabraulėnus. – Eustachijus Tiškevičius.

1839 metai 351

Ponas Rudamina iš Vilniaus atvyksta į Dabraulėnus. – Povyza, būdinga XVIII amžiui. – Liūdnos naujienos iš Vilniaus. – Simonas Konarskis sušaudytas. – Suimama Antanina Sniadeckienė. – Giunteriai atvažiuoja į Vilnių. – Pono Severino Grabovskio nerangumas. – Miesto salonai ir nuotaikos. – Ponia Abramavičienė pasakoja, kaip buvo sušaudytas Konarskis. – Römeriai, Stanislovas Šumskis, Justinas Hrebnickis ir Bronislavas Zaleskis ištremiami į Viatką ir Vologdą. – Naujos Vilniaus aukštuomenės figūros: Liudvika Pacaitė, Leonarda Benigsen ir jos brolis, Liudvika Borevičiūtė, Julija ir Marija Chrapovickytės, Mikalina, Leontina ir Melanija Valavičiūtės. – Kasmetiniai egzaminai Rapcevičių moterų pensione. – Kunigaikščio Dolgorukovo nusivylimas. – Vilniaus opera ir

¹ (*pranc.*) – kaimiška šventė.

20 teatras. – Izabelė Gurskytė ir Dawisonas. – Mikroskopas ir kitos keistenybės. – Dresiruotų blusų teatras. – Antanas ir Sofija Odinecai. – Jų dukrelė Antosė. – Odineco vizitas pas Giunterius. – Įžanga į Marijos Čapskytės, Karolių dukters, vizitus. – Juzės Vavžekytės kančios. – Dviprasmiška jos vyresniosios sesers Liucijos Zabieliėnės padėtis. – Susikompromitavusių valdininkų pašalinimas. – Pulkininko Bogdanavičiaus atleidimas iš komendantūros. – Bučinskiai Bulkove priglaudžia jo šeimą. – Vasarojame Dabraulėnuose. – Odineco, Ignacijaus Chodzkos ir Julijono Korsako vizitas. – Edmundas Sulistrovskis veda Antaniną Karnickytę. – Anelė Karnickytė. – Jai peršasi Konstantinas Radvila.

1840 *metai* 366

Adomas Giunteris ir Bučinskiai išvažiuoja į Vilnių. – Vilniaus naujienos: kunigaikštis Vitgenšteinas apsigyvena Verkiuose. – Žiemos pramogos toje rezidencijoje. – Kunigaikštis Dolgorukovas veda Liuciją Zabieliėnė-Vavžekytę. – Jis atsistatydina, atvyksta naujas generalgubernatorius Mirkovičius. – Barono Krauco sąmojis apie Dolgorukovo išvykimą ir skolas, kurias tasai paliko neapmokėtas. – Kaip kunigaikštis Dolgorukovas sutvarkė savo įsipareigojimus su Tiškevičiaus, Veliatičių seniūno, pavaldėtojais. – Atsisveikinimo pusryčiai Kieržankos kunigaikščio Dolgorukovo garbei. – Gubernijos bajorų maršalo rinkimai. – Eduardas Mostovskis triumfuoja įveikęs Žabą. – Laiške Matildai Bučinskienei jis aprašo savo pasirinkimą. – Adomas Giunteris grįžta į Dabraulėnus. – Pakamario Martyno Zaleskio vizitas. – Giunteriai važiuoja į Vilnių. – Turtai, likę po Veliatičių seniūno mirties. – Barboros Šumskytės mirtis. – Marilė

Šumskytė išvažiuoja pas tėvą. – Juozapo Šumskio mirtis. – Balius pas generolienę Nesiolovskienę ir Mirkovičius. – Generolo Kreico šeima. – Dorotėja Lopacinskienė grįžta į tėvynę. – Pasikeitimai jos namuose. – Naujas civilinis gubernatorius Jurijus Dolgorukovas ir jo žmona. – Markgrafas Paulučis. – Adomas Čapskis. – Liudvika Pacaitė išteka už Ksavero Sapiegos iš Aukštųjų. – Verkiai. – Kunigaikštytė Leonilda Vitgenšteinienė ir jos draugystė su imperatoriaus šeima. – Rytinės Giunterių iškylos į Pohulianką. – Gegužinės Vingyje. – Gamtovaizdžiai pakeliui į Kalvarijas. – Marija Šumskytė keliauja į rytus, Stanislovas Chominskis ir Ksaveras Daugėla – į užsienį. – Nauji areštai Vilniuje. – Daktaro J. Mianovskio areštas. – Kunigaikštienės Leonildos Vitgenšteinienės pastangos jam padėti. – Marijos Lopacinskytės vedybos su Liucijonu Morikoniu. – Konstantinas Pšezdeckis atvažiuoja su sūnum Mečislovu. – Pastarasis mergina Mariją Tyzenhauzaitę. – Susirašinėjimas su Pastoviais literatūros klausimais. – Į Dabraulėnus atvažiuoja kunigas Bogdanavičius. – Jo įtaka autorės poetinei kūrybai. – Ignacijus Chodzka atsiunčia „Lietuvos vaizdus“. – Įspūdis, kurį sukėlė ta knyga ir ta dovana. – Užsimezgęs autorės susirašinėjimas. – Rudens vakarai. – Ponas Bukša atvažiuoja iš Paryžiaus; jo pasakojimai.

1841 metai 382

Iš Paryžiaus grįžta ponas de Abri. – Jo pasakojimai apie Liubanskię, Lopacinskię ir Obreskovus. – Kanauninko Senkevičiaus mirtis. – Valerijos Tyzenhauzienės, Konstantino žmonos, mirtis. – Matildos Bučinskienės viešnagė Pastovyse. – Į Dabraulėnus atvažiuoja Olimpija Švikovskienė su sūnumis. – Giunteriai nu-

22 važiuoja į Druskininkus. – Druskininkų aukštuomenė. – Žinia apie pakartotiną Podbereskytės-Kolkovskienės santuoką su pirmuoju vyru. – Pirmąsą gyvenimo sąlygą Druskininkuose. – Buvusios gražuolės: ponios Visogerdienė, Abramavičienė, senatorienė Oginskienė neįgaliųjų vežimėliuose. – Julijonas Andžeikavičius. – Panelė Širmaitė susižieduoja su ponu Bronecu. – Karolina Četvertinskienė ir jos vaikai. – Eleonora Tiškevičienė ir jos dukterys Marietė ir Iza. – Atvažiuoja Rudolfo Tyzenhauzo ir Vladislavo Puslovskio šeimos. – Stasio Puslovskio mirtis. – Pramogos Druskininkuose. – Pašventinamas Druskininkų bažnyčios kertinis akmuo. – Išvažiuojame iš Druskininkų. – Į Smurgainis atvažiuoja Aleksandras Pšezdzeckis, jis susižieduoja su Marija Tyzenhauzaite. – Aleksandras Pšezdzeckis susipažįsta su Ignacijumi Chodzka. – Pastarasis naujajam pažįstamam padovanoja „Gražinos“ rankraštį. – Į Dabraulėnus atvažiuoja Sen Kleras ir susitinka su Tyzenhauzais. – Sen Kleras pramogauja kaime. – Jo nesusipratimas su rusų policija. – Sen Kleras pasipiktina nevykusiū piemens persirengimu škotiškais drabužiais. – Atvažiuoja Sofija Šuazel su sūnum Aleksandru. – Jos pasakojimai apie Florenciją ir Alexandre'ą Dumas – Aleksandro Pšezdzeckio „Betisiana“. – Adomo Giunterio užrašai. – Marijos Tyzenhauzaitės vardinės Bulkove. – Sužieduotinis padovanoja jai Bossuet kūrinį. – Elena Tyzenhauzaitė. – Aleksandro Pšezdzeckio piršlybų aprašymas. – Naujienos iš Vilniaus. – Nuosprendis suimtiesiems 1840 metais. – Žandarų pulkininkas Lomačevskis atskleidžia, kad nuteistieji buvo nubausti neteisingai. – Nazimovas ir jo garbingas poelgis. – Graži ir gera ponija Nazimova. – Daktaras Juozapas Mianovskis paleidžiamas iš kalėjimo. – Pokyčiai jo sieloje.

Matildos Bučinskienės viešnage Kairėnuose karnavalo metu. – Sužieduotinių susirašinėjimas. – Pramogos Kairėnuose. – Ponios Dorotėjos Lopacinskienės charakteristika. – Į Kairėnus atvažiuoja daktaras Mianovskis su Tomu Zanu. – Šie ponai atvažiuoja į Dabraulėnus. – Kunigaikštienės Vitgenšteininės laiškas ir scena dėl jo kopijos. – Tomo Zano viešnage Dabraulėnuose per visą gavėnią. – Jo pasakojimai apie filaretus ir Orenburgo gubernatorių. – Aleksandras Pšezdzeckis grįžta iš tarnybos Kijeve ir savo sužieduotinei padovanoja albumą su autografais. – Zbignevas Tyzenhauzas ir jo susirašinėjimas su Juozapa Lopacinskyte dėl Chopino kūrinio interpretavimo. – Matilda Bučinskienė lieka Vilniuje pas vizitietes rekolėcijoms. – Tomas Zanas išvyksta, pakeliui užsuka į kaimyninius dvarus. – Skaitymas pavasario polaidžio metu – vienintelė pramoga Dabraulėnuose. – Sofijos Šuazel ir pastoviškių vizitas. – Marija Tyzenhauzaitė piešia Ignacijaus Chodzkos portretą. – Sen Klerų vizitas. – Su vizitu atvyksta Konstantinas Potockis, norintis laimėti Juozapos Tyzenhauzaitės ranką, ir Severinas Uruskis, norintis laimėti Hermancijos Tyzenhauzaitės ranką. – Pastarojo pamaldumas. – Adolfas Čapskis, pretendentas į Elfridos Tyzenhauzaitės ranką. – Aleksandras Pšezdzeckis vieši Pastovyse. – Tyzenhauzai išvyksta į Varšuvą. – Matilda Bučinskienė važiuoja kartu su jais. – Ponios Lopacinskienės vizitas Dabraulėnuose ir Bulkove. – Aleksandros Giunterienės-Tyzenhauzaitės liga. – Giunteriai išvažiuoja į Vilnių. – Bučinskienės laišakai iš Varšuvos. – Autorė išsiunčia į Paryžių Adomui Mickevičiui Nemuno vandens ir gėlę iš Kauno slėnio. – Pasiuošimas vestuvėms. – Vienu metu vykstančios Marijos Tyzenhau-

24 zaitės ir Aleksandro Pšezdzeckio bei Hermancijos Tyzenhauzaitės ir Severino Uruskio sutuoktuvės. – Anksčiau vykusios Juozapos Tyzenhauzaitės ir Konstantino Potockio sutuoktuvės. – Stanislovas Šumskis grįžta iš tremties, o kunigaikščių Gabrielių Oginskių šeima – iš emigracijos. – Kunigaikščio Gabrieliaus tėvynės ilgesys. – Oginskiai suimami prie Rusijos sienos. – Jų gyvenimas kalėjime. – Gabrieliaus Oginskio mirtis išėjus iš kalėjimo. – Kunigaikštienės Kunigundos Oginskienės-Platerytės našlystė. – Strėvininkų konfiskavimas. – Aleksandros Giunterienės sveikata pagerėja. – Balius pas generalgubernatorių Mirkovičių gruodžio 6 d. – Vakariniai ponų Rudaminos, Pinabelių, tėvo ir sūnaus, ir profesoriaus Gorskio vizitai. – Konstantinas Novomeiskis. – Karolienė Čapskienė.

1843 metai 431

Apgaulingos viltys ir liūdna tikrovė. – Gimė ir netrukus mirė antroji Eduardų Odinecų dukrytė. – Marijos Pšezdzeckienės laišakai apie Ukrainą ir Voluinę. – Ponios Mirkovič ketvirtadieniai. – Baliai pas Juozapus Tiškevičius, ponias Lopacinskienę ir Feliciją Platerienę, pas Mineikas. – Kublickienė-Oginskytė Ida. – Buvusio gubernatoriaus Horno šeima. – Stanislovas Šumskis ir jo duktė Marilė. – Matildos Bučinskienės viešnagė Varšuvoje. – Varšuvos karnavalo pramogos. – Hiacintų balius Ohmo sode. – Gubernijos bajorų maršalo rinkimai Vilniuje. – Mostovskio *bon mots*¹. – Mostovskis išrinktas dar kartą. – Jo prašymas sostui dėl Universiteto ir vienuolių noviciatų atidarymo. – Matilda Bučinskienė prašo Paskevičių paremti tą prašymą. – Mikalojus I nepatvirtina Mostovskio maršalu, nes prašymas sukėlė jo nepasitenkinimą. – Liūdni 1831 m. sekvestruo-

¹ (*pranc.*) – sąmojis.

tų dvarų likimai. – Kunigo Jucevičiaus apostazė ir liūdnas jo galas. – Pasyvūs rinkimai Vilniuje. – Mirkovičius kaip kunigaikščio Dolgorukovo priešingybė. – Vilniaus opera. – Kasdieniniai Ignacijaus Chodzkos vizitai Giunterių namuose. – Jo įkalbėta motina sutinka išleisti autorės poezijos rinkinį „Dievo vardu“. – Ignacijaus Chodzkos padedama autorė atrenka kūrinius tam rinkineliui. – Sąmojingi rimtos poezijos variantai. – Autorės motinos liga vis sunkėja. – Iš Varšuvos grįžta Matilda Bučinskienė. – Liūdnos žinios apie Marijonos Tyzenhauzienės sveikatos būklę. – Laikinai pagerėja Aleksandro Giunterienės sveikata. – Motina ir duktė, Marijona Tyzenhauzienė ir Aleksandra Giunterienė, miršta tą pačią dieną – 1843 m. kovo 17 d. – Pražūtingas svajotojas Tyzenhauzų šeimoje. – Autorės motinos laidotuvės. – Užuojautos dėl tos mirties. – Išspausdinamas rinkinys „Dievo vardu“. – Įspūdis, kurį sukėlė knygelė. – Liūdnas grįžimas į Dabraulėnus. – Vėl važiuojame į Vilnių, į giminės susirinkimą turto dalyboms tarp Rudolfo Tyzenhauzo dukterų. – Elfridos Tyzenhauzaitės ir Augusto Zamoiskio santuoka. – „Juodasis kongresas“ ir jo dalyviai. – Jauni sutuoktiniai: Uruskiai, Potockiai ir Zamoiskiai. – Įvykis su užtaisytu šautuvu. – Vyrų įtaka žmonoms. – Kaip Zamoiskių šeimoje vyrai kietai laikė savo žmonas. – Aleksandro Pšezdzeckio šeima. – Gustavas Olizaras ir jo sūnus Karolis. – Pramogos šeimos sueigose. – Pietūs Konstantino Tyzenhauzo garbei, kuriuos surengė jo globotinės. – „Juodojo kongreso“ pabaiga. – Grįžtame į Dabraulėnus.

KOMENTARAI	457
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	487

Ižanga

Šis dienoraštis gimė iš mano tėvų pasakojimų – tėvų, kurie, gyvendami įdomioje epochoje ir pasakodami apie ją savo vaikams, padėjo jų gyvenimo pamatus, o mažoji Gabrielė, atėjusi į šį pasaulį 1815 metų pabaigoje, tarsi plovėja, pasibaigus pjūčiai, jau rado tylą ir ramybę. Todėl pirmiausia jos žvilgsnis užkliuvo už žmonių, kurie, praūžus audroms ir neramumams, rymojo ant šviežių kapų, pamažu apaugančių žole ir kur ne kur gėlėmis. Viskas jau buvo pasibaigę ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje, kurį sukrėtė naujojo imperatoriaus skeptras; o garsiosios epopėjos epilogas trisdešimtyje dainų jau buvo vadinamas šventosios Elenos vardu.

Tuokart sudėję ginklus ir viltis visi Lietuvoje ir Karalystėje grįžo prie plūgo. Mintis apie garbę ir laisvę pakeitė darbas dėl duonos kasdieninės. Ilgai, labai ilgai buvo minimi 1812 metai. Jie buvo nuolatinė pokalbių tema ir kiekvienos šeimos gyvenimo fonas. Pasakojimai apie 1812 metus supo jaunąją kartą, nes tie metai it deivė dviem veidais prasidėjo nuostabiai kaip viltis, o baigėsi niūriai tarsi nusivylimas. Beveik kiekvienoje šeimoje kuriam nors ši data buvo širdyje įrašyta kruvinais našlaitystės ženklais arba kaktoje įrėžta kardu. Ši data tūnojo kulka petyje, bundančia sulig kiekvienu oro pasikeitimu, bildėjo medine koja, kryžium švietė ant krūtinės kaip apdovanojimas už narsą!.. O našlės ir motinos nešė ją kaip kryžių per namų laimės griuvėsius! O taip, 1812 metai, žinomi Europos istorijoje, buvo ištisa mūsų krašto epocha, nuolatos atsikartodavo pokalbiuose tarsi priedainis dainos, kurią dainuoja prie židinio...

Mūsų šeimoje apie 1812 metus buvo kalbama įvairiai, nors gal ne taip skausmingai kaip kitur. Tėvas tais metais vadavosi mirtimi – sunkiai sirgo šiltine; ja užsikrėtė Minsko (Lietuvos) karo ligoninėje, kurią prižiūrėti jam ir kitiems buvo pavedęs Napoleonas (Vankavičius, mano tėvo kolega, už tą garbę sumokėjo gyvybę). Motina, slaugydama be sąmonės gulintį vyrą, nerimaudama dėl savo tėvo ir dviejų brolių, tarnaujančių Napoleono armijoje, dėl Vienoje gyvenančios motinos, dėl sesers, pačiame amžiaus gražume gyvenančios Vilniuje pas savo buvusią mokytoją, kasdien pro savo kambario langus dar matydavo prie vartų, kieme, ant laiptų, nuo šalčio ir bado mirštančius prancūzus, kurie paskui būdavo sumetami aikštėje tarsi kokie rąstai. O čia dar reikėjo priimti, apgyvendinti ir svetima kalba mandagiai kalbėtis su generolu Tučkovu, atsiųstu sutramdyti Minską. Tučkovas prie ligonio kambario durų statydavo sargybinius, o

ligonis, blaškomas karštligės ir neatgaudamas sąmonės, nė nežinojo, kad iš pavaldumo prancūzų imperatoriui perėjo į rusų monarcho rankas. Jų dvejų metų dukrelė Matynė (vyriausiasis vaikas), gimusi bundant nuostabioms šalies viltims, būgnijo rankutėmis kaskart užsiminus apie Napoleoną, improvizuodama naujienas iš neva skaitomo laikraščio, o jaunesnioji Idutė, gimusi 1813 metais, atsinešė baimės jausmą – nerimaudavo ir verkdamo dėl kiekvieno menkniekio, ir tai darė įtaką jos būdai ir visai jos ateičiai. Baimę ir nerimą ji perėmė iš motinos, kuri tais sunkių išbandymų metais, slėpdamasi nuo visų akių, nešiojo kūdikį.

1812 metų pabaiga, atnešusi besąlygišką amnestiją, išvaikė debesis, susitvenkusius virš Karalystės ir Lietuvos. O jau 1815 metų žiemą mano tėvai praleido linksmesnėje Varšuvoje; jie nuvažiavo pas mano močiutę grafiene Marijoną Pšezdzeckytę-Tyzenhauzienę, kuri ten apsigyveno grįžusi po keliolikos Vienoje praleistų metų.

Varšuvai nuo seno būdinga lengvai nuo ašarų pereiti prie juoko, nuo karo prie šokių. 1815 metų žiemą Varšuvoje buvo iš širdies linksminamasi, o visų susibūrimų puošmenos buvo dvi gražuolės: kunigaikštytė Ona Sapiegaitė, šešioliktąjį pavasarį besiskleidžiantis pumpuras, juodų ugningų akių brunetė, ir šviesiaplaukė, neapsakomai gracinga ir žavi Joana Grudzinskytė. Abi puikiai šoko saloninius šokius, grojo tamburinu ir kt., o kai per menuetą sustodavo viena priešais kitą, visi stačiai padūkdavo! Lipo ant krėslų, stumdė vienas kitą, grumdėsi, kad tik pamatytų jauniausią Graciją ir Terpsichorę: vieną sklاندančią ore, kitą mažute kojele piešančią ant parketo arabeskas. Jų kavalieriai buvo grafas Aleksandras Potockis ir grafas Stanislovas Kosakovskis. Kas šiandien, praėjus penkiasdešimčiai metų, liko iš tų dviejų porų, anuomet alsavusių jaunyste ir grožiu?..

30 Trys karstai!.. Terpsichorė, kunigaikštytė Ona, vėliau kunigaikštienė Čartoriskienė, mirė būdama netituluota lenkų emigracijos karalienė. Antrosios, tos jauniausios Gracijos, dėl kurios imperatoriaus brolis atsisakė Rusijos sosto, ir jos šokių partnerio grafo Potockio jau seniai nebėra tarp gyvųjų. Liko vienas grafas Stanislovas Kosakovskis, jis ir šiandien Varšuvoje nuolat žavi pokalbio gyvumu ir veido giedrumu, kuris tarsi besileidžiančios saulės spindulys rodo, kad diena, kuri praėjo, buvo graži. Grafiene Ona Potockienė (o po metų jau Vonsavičienė), mergautine pavarde Tiškevičiūtė, mūsų paskutinio karaliaus anūkė, savo rūmų Krokuvos Priemiestyje žemutiniuose kambariuose priiminėjo daugybę svečių. Jų susirinkdavo daug, ir kuo mažiau vietos likdavo, kuo būdavo karščiau, tuo visiems linksmiau. Karnavalo metu ten vykdavo vaikų kostiumų balius, į kurį Zamoiskių šeima kartą atvedė gražių, kaip ir jų motinos, vaikų. Ten dalyvavo ir mano vyriausioji sesuo, apsirengusi gėlininkės rūbais, su gyvų gėlių krepšiu rankoje. Vaivadienė Radvilienė, kalbėdamasi su didžiuoju kunigaikščiu Konstantinu, pristatė jam savo anūkę. Bet veltui mažoji mergytė darė vieną kniksą po kito, kunigaikštis, įsmeigęs akis į būsimą Lovičiaus kunigaikštienę, pamiršo tą muselą, žvelgiančią iš rožių tankmės, kol galop kunigaikštienė pristatė ją dar kartą. Griežtasis viršininkas atsistojo ir, lenkdamasis tam pumpurui tarsi jau išsiskleidusiai rožei, tarė kunigaikštenei:

– *Comment les femmes ne seraient-elles pas coquettes, si elles commencent de si bonne heure?*¹

Bet šį kartą kunigaikštis neatspėjo, nes mano sesuo, išaugusi graži panelė ir tapusi garbia ištekėjusia moterimi, nors ir lenkė visų širdis į save, niekad os nebuvo koketė.

¹ (*pranc.*) – Kaip moterys nebus koketės, jeigu jos koketuoja nuo pat mažumės?

Mano motina didžiąją savo gyvenimo dalį praleido Lietuvoje šalia tėvo, kuris, turėdamas daug žemių ir rezidencijas Gardine ir Ukmergėje, pakaitom jose buvodavo, bet gimusi ir išauklėta Varšuvoje ji visą laiką ilgėjosi Karalystės. Motina, etmonienės Oginskienės krikštaduktė, kunigaikštienės vaivadienės Radvilienės (Arkadijos parko įkūrėjos) seserėčia, nukeliavusi į Varšuvą jausdavosi kaip namie. Jai maloniausia būdavo pasakoti apie savo vaikystę ir jaunystę: kaip 1794 metais iš Lešnos namo balkono šauliams gatvėje mėtė smeigtukus, kad šie galėtų įstumti šovinį, kaip išsaugojo Kosciuškos miniatiūrą, kurią visos damos nešiodavo ant krūtinės, o pavojaus valandėlę mesdavo į židinio liepsną, ji iki šiol yra mūsų šeimos nuosavybė kaip dvigubas atminimas kartu su našlaite, kurią nuskynė Didvyris... Kaip paskui, kai šalį valdė prūsai, atvykusi į Varšuvą gražioji karalienė dalyvavo baliuje, surengtame jos garbei, ir kalbėjosi su mano motina. Jos pusbrolis, kunigaikštis Antanas Radvila, vedė Luizą, Prūsijos kunigaikštytę, kuri visa širdimi palinko prie vyro šeimos ir atmetusi visus etiketo reikalavimus Neboruve vadovavo pokštams, juokams ir t. t.

Tiek kartų pasakoti prisiminimai įsirėžė į vaiko atmintį taip giliai, kad galiu juos laikyti savo pačios prisiminimais, jeigu tie prisimenami įvykiai nebūtų nutikę 20 metų prieš man ateinant į šį pasaulį! Regis, pro Belviu rūmų, esančių šalia Berlyno, kuriuose Prūsijos ir Radvilų kunigaikščių šeimos gyveno kunigaikščio Antano ir kunigaikštytės Luizos užieduotuvių metu, langus savo pačios akimis matau Šprė vandenimis plaukiančią salelę, o toji salelė buvo plaustai su apelsinmedžiais, kuriuos kunigaikštienė vaivadienė Vokietijoje nusipirko, parsigabeno į Neboruvą ir pasinaudojo, norėdama savo žemėje pavakariais pavaišinti būsimą marčią. Dėl tos

32 priežasties kunigaikštis de Ligne davė jai Armidietės pravardę, nes ji tarsi stebuklinga lazdele sugebėjo iškelti iš vandenų visą salą.

Kunigaikštis de Ligne ir kunigaikštienė vaivadienė buvo dvi išskirtinės asmenybės, grynai europietiškos; nerastume tokių, kurie nebuvo skaitę apie kunigaikščio sąmojus, o apie Arkadijos įkūrėją pasakojo Delille'is poemoje „Sodai“. Šią poemą į lenkų kalbą išvertė vaivada Chominskis, joje garbinamas ir jos protas, ir žavesys; mano močiutės grožis skyrėsi nuo kitų moterų tuo, kad plaukai pražilo jai esant kokių trisdešimties metų, ir jos skaistus, jaunas veidas, aprėmintas žilų plaukų, atrodė tarsi rožė po ankstyvu sniegu, gal todėl ji mėgo į plaukus įsismeigti gyvą rožę. Ji buvo linksma, guvi, lakios vaizduotės, drąši ir nebijanti pasakyti, ką jaučia ir galvoja, nesunkiai galėjai suprasti ją ateinant, nes jau iš tolo skambėjo ištiktukai; ją pažinojo ne tik visa giminė, ji buvo sava ir Berlyno, ir Peterburgo dvare, kur Kotryna ją priimdavo kaip gerą pažįstamą, laikė savo *intimes*¹ vakarėlių Ermitaže nuolatine dalyve; vėliau, pagerbta abiejų monarchijų, Marijos ir Elžbietos, draugyste, dažnai joms ir imperatoriui Aleksandrui sugalvodavo visokių pravardžių, kurias jie vartodavo rašydami jai ir vadindami ją Adoracija. Ji nesivaržė ir su kunigaikščiu Konstantinu: kalbėdama su juo ir apie jį, viešai vadino Hurluberlu. O kartą, kai Hurluberlas pasiūlė jai pasivažinėti savo rogemis ir save už vežėją (tai vyko baliuje), kunigaikštienė, kreipdamasi į policmeisterį ir rodydama didįjį kunigaikštį, tarė: „Nesodink kito vyruko ant pasostės, nes štai mano vežikas.“

Be Antano, vedusio Prūsijos kunigaikštytę, ji turėjo dar tris sūnus – Valentina, Liudviką ir Mykolą, taip pat tris dukteris – Kristiną ir Rožę, kurios mirė netekėjusios, ir Anele, ištekintą už kunigaikšč-

¹ (*pranc.*) – intymių.

čio Konstantino Čartoriskio. Mano močiutė Tyzenhauzienė, nors tikra kunigaikštienės vaivadienės sesuo, nebuvo į ją panaši. Buvo daili, gražaus, bet rimto veido, jos tamsūs, tankūs plaukai beveik siekė žemę, o rankos buvo nepaprastai dailios – tokios išliko iki gilios senatvės. Tyli, nedrąsi, nemėgo viešumos, per aukštuomenės pasilinksminimus nuobodžiaudavo, judesys ją vargindavo, o anksti nutukusi tapo nerangi. Ji buvo jauniausia šeimoje, tad neteko tėvų dar kūdikystėje ir išaugo kartu su vyriausios sesers Chreptavičienės vaikais – Adomu, Irenėjumi ir jų seserimi, ilgainiui ištekinta už grafo Bžostovskio. Tie vaikai buvo Joakimo Chreptavičiaus, kanclerio, kuris laisva valia atidavė savo antspaudą, kad nereikėtų pasirašyti Targovicos akto. Močiutė dar turėjo du brolius Pšezdzeckius: jaunesnysis, Dominykas vedęs Oną Radvilaitę (Mostovskienę), turėjo tik vieną sūnų Mykolą; vyresnysis Mykolas, vedęs Mariją Mostovskytę, Mazovijos vaivadaite, paliko du sūnus – Konstantiną ir Karolį.

Mano močiutės Marijonos Tyzenhauzienės-Pšezdzeckytės motina buvo Oginskytė, o Oginskytės – Višnioveckytė-Oginskienė.

Čia užteks kalbėti apie giminystės ryšius, tarpusavio santykiai ir sudaromos santuokos atsiskleis pasakojant toliau.

GABRIELĖS GIUNTERYTĖS-PUZINIENĖS (Gabriela z Güntherów von Hildelsheim Puzynina, 1815–1869), poetės, dramaturgės, atsiminimų knyga „Vilniuje ir Lietuvos dvaruose“ – vertingiausia jos literatūrinio palikimo dalis. Šie atsiminimai – tai plati ir daugiasluoksnė XIX a. pirmosios pusės panorama.

Ji atveria ne tik spalvingus kasdienybės vaizdus, anekdotinius nutikimus, bet pristato ir kultūrinį, akademinį Vilniaus gyvenimą, joje ir 1830–1831 m. sukilimo bei represijų atgarsiai. Autorė iš arti supažindina su garsiausiomis to meto Lietuvos ir Lenkijos šeimomis, pristato karūnuotas galingiausių to meto valstybių asmenybes ir itin daug dėmesio skiria moterims, atskleidama įvairiapusę kūrybinę tos epochos moters prigimtį.

Gabriėlės Giunterytės-Puzinienės atsiminimai – bene garsiausia Lietuvoje XIX a. pirmosios pusės moters rašyta autobiografinė knyga. Tai ne tik egzistencinė aristokratės išpažintis, bet ir kone epinis kūrinys, kuriame pasakojama jos pačios ir jos šeimos istorija. Dėl ypatingo dėmesio detalei ši knyga – tai neišsenkantis šaltinis Lietuvos aukštuomenės gyvenimui ir dvarų istorijai pažinti. Pagaliau tai ir savaip papasakota senojo Vilniaus istorija.

dr. Reda Griškaitė

Autorė pasakoja skaitytojui lyg artimam, mylimam žmogui apie bendrų pažįstamų ar giminaičių svajones, darbus, sėkmę ir nesėkmę, apie santykius – apie gyvenimą. Galime pasijusti esą savi tos epochos žmonėms, o gausybė buities, papročių ar įvykių smulkmenų dar labiau pagyvina ir sukonkretina anuomečio Vilniaus gyvenimo panoramą.

Liuda Matonienė

ISBN 978-609-466-292-8

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt